

По поемата на
ХЕНРИ УОДЗУЪРТ ЛОНГФЕЛОУ

ПЕСЕН ЗА ХАЯУАТА

София, 2019

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

- © Любомир Кюмюрджиев, преразказ, бележки и коментари, 2019
- © Теодор Леков, Божена Замфирова, художници, 2019
- © Издателство „Изток-Запад“, 2019

ISBN 978-619-01-0384-4

ПЕСЕН ЗА ХАЯУАТА

ПО ПОЕМАТА НА
ХЕНРИ УОДЗУЪРТ ЛОНГФЕЛОУ

Преразказал в проза
Любомир Кюмюрджиев

СЪДЪРЖАНИЕ

За да зазвучи отново Песента за Хаяуата.....	7
ВЪВЕДЕНИЕ.....	19
ГЛАВА I	
ЛУЛАТА НА МИРА	21
ГЛАВА II	
ЧЕТИРИТЕ ВЯТЪРА	25
ГЛАВА III	
ДЕТСТВОТО НА ХАЯУАТА.....	31
ГЛАВА IV	
ХАЯУАТА И МАДЖИЙКИУИС.....	37
ГЛАВА V	
ПОСТЪТ НА ХАЯУАТА	44
ГЛАВА VI	
ПРИЯТЕЛИТЕ НА ХАЯУАТА.....	53
ГЛАВА VII	
ПЛАВАНЕТО НА ХАЯУАТА	57
ГЛАВА VIII	
РИБОЛОВЪТ НА ХАЯУАТА	61
ГЛАВА IX	
ХАЯУАТА И БИСЕРНОТО ПЕРО.....	66
ГЛАВА X	
ЛЮБОВТА НА ХАЯУАТА	72
ГЛАВА XI	
СВАТБЕНИЯТ ПИР НА ХАЯУАТА.....	79

ГЛАВА XII	
СИНЪТ НА ВЕЧЕРНИЦАТА	85
ГЛАВА XIII	
БЛАГОСЛАВЯНЕТО НА ЦАРЕВИЧНИТЕ НИВИ	93
ГЛАВА XIV	
КАРТИННОТО ПИСМО.....	98
ГЛАВА XV	
ПЛАЧЪТ НА ХАЯУАТА.....	102
ГЛАВА XVI	
ПОУ-ПЪК-КИЙУИС.....	108
ГЛАВА XVII	
ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА ПОУ-ПЪК-КИЙУИС.....	114
ГЛАВА XVIII	
СМЪРТТА НА КУАСИНД.....	122
ГЛАВА XIX	
ПРИЗРАЦИТЕ	126
ГЛАВА XX	
ГЛАДЪТ.....	131
ГЛАВА XXI	
СТЪПКАТА НА БЕЛИЯ ЧОВЕК	135
ГЛАВА XXII	
ЗАМИНАВАНЕТО НА ХАЯУАТА.....	140
Речник на индианските думи и фрази	145

ЗА ДА ЗАЗВУЧИ ОТНОВО ПЕСЕНТА ЗА ХАЯУАТА

Преди много години, някъде на границата между детството и юношеството, гледах филма „Троянската война“. Суперпродукцията на режисьора Джорджо Ферони от 60-те години на ХХ в. с американски културисти и италиански красавици в ролите силно ме впечатли. В резултат реших да прочета „Илиада“ на Омир; родителите ми имаха поемата в превод на Александър Милев и Блага Димитрова. Започнах с голям ентузиазъм (пред очите ми още се мяркаха вълнуващи сцени от филма), но не след дълго се наложи да спра – Омировият стил ме натоварваше и объркваше в прекалено голяма степен. Все пак желанието да прочета за героите, чиито храбри дела бях гледал в „Троянската война“, беше много силно, затова опитах пак... и пак. Почти с упоритостта на Ахила Пелеев прехвърлих двадесетина страници, преди окончателно да си призная, че странният за мен стил на „Илиада“ не ми позволява да се докосна до онази романтика, която толкова ме беше въодушевила в правения по поемата филм.

Беше разочароващо.

За щастие, скоро след това попаднах на популярната творба на руския историк и писател Николай А. Кун – „Старогръцки легенди и митове“. В нейния „Троянски цикъл“ намерих преразказани подробно, ясно и завладяващо сюжетите на „Илиада“ и „Одисея“. Тези преразкази ми разкриха не само онова, което детската ми възхита от филма на Ферони ме беше накарала да търся – подвизите на героите, – но и тяхната история, връзката им с боговете на Древна Елада, мястото им в елинската митология. След време отново се залових с прочита на самата „Илиада“. Този път сюжетът ми бе ясен и в младежкото ми съзнание започна да се оформя интерес към начина, по който Омир бе поднесъл историята за Троянската война.

За преразказите на утвърдилите се като класики литературни творби има различни мнения. Може би нашата епоха на все по-голямо изместване на

книгата (каквато я познаваме досега) от електронно-визуалните средства за информация, комуникация и забавление ще даде по-категорична оценка на тези преразкази от всички досегашни становища. Разбира се, „Троянският цикъл“ от „Старогръцки легенди и митове“ на Кун не може и не бива да замести Омировите „Илиада“ и „Одисея“. Ясно е обаче и това, че ако не бях прочел талантливите преразкази на руския писател, можеше и да не се върна към епичните творби на елинския аед... освен по задължение в училище.

Смятам, че пресъздаването на големите постижения на световната литература във форми, по-разбираеми не само за младите, но и за мнозина по-зрели читатели, разширява популярността на класиките и удължава живота им. Ала всеки, заел се с такава задача, поема огромна отговорност, защото не само е длъжен да познава отлично оригинала, но и да го пресъздаде ясно, интригуващо и достоверно, без да изгуби красотата на изначалния текст.

Излязлата през 1855 г. „Песен за Хаяyata“ на американския поет Хенри Лонгфелоу (1807–1882) има множество прилики с „Илиада“ и „Одисея“ на Омир. Подобно на древния аед, нейният автор събира устно разпространявани истории и легенди, за да ги съчетае в епическа поема. Точно като древногръцките творби, „Песен за Хаяyata“ е населена с герои, полубогове, чудовища и безсмъртни създания. Тя изобилства от титанични двубои, разказва за низки страсти и изключително благородство, добри възшебства и смъртоносни магии, прелъстяване и несподелена любов, възвишени стремежи и коварна гибел. Поемата на Лонгфелоу демонстрира редица сходства и с „Калевала“ на финландеца Елиас Лъонрот – дотолкова, че към американския поет дори са отправяни обвинения в плагиатство. Самият той сравнява значението на „Песен за Хаяyata“ с това на исландските епоси, останали в литературната история под названието „Еда“. Лонгфелоу искрено вярва, че на базата на различни индиански легенди е успял да създаде епическа поема, която вярно отразява духа на коренните американци и идеите на техните митове: „Това е индианската „Еда“, ако мога да я назова така. Написах я въз основа на легенди, ширещи се сред северноамериканските индианци. В тях се разказва за герой от свръхестествен произход, изпратен при индианците да прочисти реките, горите и ловните им райони и да ги научи на мирни занаяти. Сред отделните племена той е познат под различни имена – Мичабо, Чиабо, Манабожо, Тареняуагон, Хаяyata... В тази старинна традиция вплетох и други любопитни индиански легенди...“

За разлика от елинската „Илиада“ и финландската „Калевала“, „Песен за Хаяyata“ не разказва за подвизите и страданията на хора от народа, от който

произхожда авторът на творбата. „Сюжетът на поемата – пише Лонгфелоу – се разгръща сред племето оджибуей, на южния бряг на езерото Супириър, в района между Рисуваните скали и Големите пясъчни дюни.“ Макар поетът да отрежда на белите си събратя ролята на доброжелателни гости, дошли да разкажат на гостоприемните индианци за „девица на име Мария и нейния благословен син, Спасителя“, те се появяват едва в последната глава на творбата. Присъствието им е епизодично, дори малко неубедително, „пришито“ към иначе стройния сюжет на поемата. Истинските герои на „Песен за Хаяуата“ са хора от племената оджибуей и дакота, делауери, мохок, чокто, чикасо, поуни, команчи, омаха, шошони, чернокраки, мандан, юрони... коренните жители на Северна Америка.

Хенри Лонгфелоу искрено се възхищава на храбростта, свободололюбието, почитта към природния свят и други типични черти на коренното американско население. Поетът възхвалява красотата и простотата на традиционния индиански живот. Негови са думите: „Простотата е в основата на всичко прекрасно – в характера, маниерите, стила.“ Лонгфелоу е дълбоко убеден, че хората от всички раси са равни във възможностите си да творят добро, да създават духовни ценности. Това убеждение той въздига в нравствено-религиозна норма: „Ако искаш да обичаш Бог както подобава, обичай и своите братя. Слънцето на небето е едно и любовта също е една в целия свят.“ Хенри Лонгфелоу е автор и на „Поеми за робството“ (1843) – цикъл творби, появил се цяло десетилетие преди „Чичо Томовата колиба“ на Харriet Бичър Стоу и изиграл своята роля в надигащата се вълна на аболиционизма в тогавашните САЩ. Във въведението към „Песен за Хаяуата“ през 1855 г. – време, когато за повечето бели американци „добър индианец е само мъртвият индианец“, – той пише за първите обитатели на Америка:

*... с вяра, че човек отколе
имал е сърце човешко,
че дори в гърди дивашки
има блянове, стремежи
към добро...*

„Песен за Хайауата“,
С., 1979, превод от английски Сидер Флорин

Хенри Лонгфелоу е сред привържениците на тезата, че индианските митове и предания са изконна част от американската епическа традиция, нейно начало. „Защо да пишем за замъците на Рейн, когато сред нашите забулени в

мъгла борове още се висе дим от уигуами?“ – риторично пита сънародниците си поетът. Лонгфелоу прекарва години в Англия, Дания, Швеция, Германия и други европейски страни. Той се възхищава от изкуството на Стария свят, влияе се от поезията на немските романтици, превежда на английски „Божествена комедия“ на Данте Алигиери, създава пътеписи и поеми с европейски сюжети. За него обаче епическата традиция на Новия свят, чиито корени търси и намира в индианските легенди, е не по-малко вълнуваща и значима от елинската „Илиада“ и римската „Енеида“, френската „Песен за Ролан“ и исландските „Еди“.

Роден на 27 февруари 1807 г. в Портланд, тогава част от щата Масачусетс, Хенри Уодзуърт Лонгфелоу е син на известен в Нова Англия адвокат. Получава много добро за времето си образование в Портландската академия, а после и в колежа „Баудоин“ в Мейн. Учи прилежно и проявява впечатляващи умения при изучаването на чужди езици. Когато се дипломира през 1825 г., ръководството на „Баудоин“ му предлага преподавателско място в колежа. Младият Хенри се съгласява, но иска първо да продължи – за своя сметка – обучението си в Европа. Завръща се в Щатите през 1829 г. и започва работа като преподавател по съвременни езици. Това е нова специалност в „Баудоин“, затова Лонгфелоу трябва сам да напише учебници за нея.

През 1831 г. Хенри Лонгфелоу се жени за Мери С. Потър. Две години по-късно публикува първата си книга – сборникът с пътеписи „Утремер: пилигримство отвъд морето“. През 1834 г. е назначен за преподавател в Харвардския университет в Кеймбридж, Масачусетс. Почти веднага пак заминава за Европа, откъдето се връща през 1837 г. В негово отсъствие съпругата му умира. Лонгфелоу търси утешение от скръбта в поезията. Първата му стихосбирка, „Гласове на нощта“, излиза през 1839 г. Макар в нея да преобладават минорните тонове, тя съдържа и стихотворението „Псалм на живота“ – оптимистичен манифест на борбения дух на поета. Следва я стихосбирката „Балади и други поеми“ (1841). Междувременно Лонгфелоу публикува и първия си роман – „Хиперион“. В него разказва за запознанството си в Европа с Франсис Епълтън, за която се жени през 1843 г.

След поредно пътуване до Стария континент Хенри Лонгфелоу издава вече споменатите „Поеми за робството“ и пише пиесата „Испанският студент“. През следващите години излизат неговите стихосбирки „Бездомникът“ и „Камбанарията на Брюж“, съдържащи някои от най-известните му стихотворения.

Произведенията, които носят най-голяма слава на Хенри Уодзуърт Лонгфелоу, са неговите епически поеми. Първата му такава творба е „Евангелин“ (1847). Заедно с „Песен за Хаяyata“ (1855) и „Ухажването на Майлс Стендиш“ (1858) тя полага основите на националния епос в американската литература.

През 1854 г. Лонгфелоу се отказва от преподавателската си работа, за да се съсредоточи изцяло върху своята писателска кариера. Година по-късно той публикува „Песен за Хаяyata“. Поемата е смятана за връх на творчеството му. Само за две години от нея са продадени над 50 000 екземпляра.

„Песен за Хаяyata“ представя необикновения живот, подвизите, страданията и приключенията на изтъкнат воин на племето оджибуей, наречен Хаяyata. Всъщност поемата на Лонгфелоу се базира на предания за индианския културен герой Манабожо. Някои от тях са цялостно преразказани в нея, други са променени и свързани помежду им по волята на авторовото въображение. Макар да съдържа черти на народно предание, „Песен за Хаяyata“ може с право да претендира за оригинално произведение на американската романтична литература. Нейният автор обаче многократно подчертава, че най-ценното в творбата му е това, че тя съдържа автентични индиански легенди.

Хенри Лонгфелоу черпи информация за легендите и етнографските детайли в поемата от няколко източника. Един от тях е оджибуейският вожд Кагегагабо (Винаги Изправеният, известен и като Джордж Копуей), който неколкократно гостува в дома на поета. Някои разкази на Черния Ястреб и други индианци от племената сак и фокс, които Лонгфелоу среща в Бостън, също намират приложение в епичната му творба. Върху нея отпечатък оставят и описанията на традиционния живот на индианците делауери от мисионера Джон Г. Хекеуелдър. Най-голямо влияние върху „Песен за Хаяyata“ оказва дружбата на автора ѝ с Хенри Р. Скулкрафт – американски геолог, географ и етнограф, известен с изследванията си сред оджибуей, дакота и други северноамерикански племена. Първата съпруга на Скулкрафт е от индиански произход – нейната майка е оджибуей. Смята се, че тъкмо тя дава най-много информация за преданията на майчиното ѝ племе.

Както бе споменато, тези предания разказват за подвизите на Манабожо – културен герой на оджибуей, потауатоми, отауа и други племена от района на Големите езера. Първоначално Лонгфелоу възнамерява да даде точно това име на своя герой, но се колебае заради „неблагозвучието“ му. Ето

защо приема с радост твърдението на Скулкрафт, че Хаяуата е името, с което Манабожо е познат сред ирокезите от щата Ню Йорк.

Всъщност това е една грешките, които Хенри Скулкрафт допуска в богатата си научна дейност. Историческият Хаяуата (известен и като Айонуата и Хайснуата) е вожд на ирокезкото племе онондага. Приема се, че е живял през XV или XVI в. и – заедно с великия миротворец Деганауида – е основал Лигата на Петте племена (ирокезите). Този герой не е свързан с историята и културата на оджибуей. Съществуват отделни съвпадения в „биографиите“ на Хаяуата и Манабожо, но те не са достатъчни, за да се постави знак на равенство между двамата. Самото име Хаяуата не е оджибуейско. Въпреки това, поради голямата популярност на поемата на Лонгфелоу, по-късно то става нарицателно в райони, свързани с оджибуей, а не с ирокезите.

Главният герой в „Песен за Хаяуата“ обединява качествата на учител, пророк, воин и философ. Неговата поява е предсказана от самия Господар на живота – Великия дух. Той идва в човешкия свят като внук на лунна жена и син на Западния вятър. От дете се научава да разбира природата, да общува с животни, растения, явления, да си служи с вълшебни предмети. Призован да освободи света от чудовища, той постоянно се сражава със злото и защитава доброто. Хаяуата носи мир и благоденствие на индианските племена. С готовност се жертва и поема рискове заради тях. Научава ги да засяват царевича, да използват картинното писмо. Неговите приятели са най-верните и благородните между мъжете, носители на изключителни дарби, безкористни помощници в многобройните му подвизи. Любимата му Минихаха е не само най-красивата от дакотските жени, но и символ на предана съпруга. Противниците на Хаяуата са врагове на хората, чийто защитник и наставник е той – благодетел не само на родното си племе, но и на всички индианци. Съдбата на героя обаче остава подвластна на житейската логика – той успява в благородните си намерения, среща признателност, ала и става прицел на завист и злоба, побеждава в изпитанията, но го спожождат трагични загуби и видения за злостастната съдба, очакваща индианците с идването на белия човек.

Надмогнал болката и отчаянието след смъртта на най-близките си другари и на своята непрежалима съпруга, Хаяуата посреща странните бели пришълци от земите на изгрева. В последната глава на поемата той ги обявява за пратеници на Великия дух и заръчва на своите хора да се грижат добре за тях. В поведението на Хаяуата воинът изцяло е отстъпил място на миротвореца. „Бледоликите“ също проявяват добронамереност и уважение към индиан-

ските си домакини. В разказа на свещеника дори леко са загатнати някои паралели между Христос и Хаяуата. Чрез последвалите събития обаче Лонгфелоу като че ли внушава идеята, че времето на индианския пророк и закрилник на хората изтича, защото в Северна Америка настъпва друга епоха. Хаяуата се сбогува с всички, отправяйки се с вълшебното си кану на запад, към червения залез. Дали това е краят на неговата мисия сред индианците, или началото на ново съществуване под формата на спокойния, покровителстващ домашното огнище вятър Гийуедин, така и не става ясно. Подобно на келтския крал Артур и на балканския юнак Крали Марко, индианският герой заминава към земите на Отвъдното, оставяйки надеждата, че един ден може пак да се върне при хората.

През 1861 г. при пожар в дома на семейството загива Франсис Епълтън – втората съпруга на Хенри Лонгфелоу. След трагичния инцидент той престава да пише стихове. Две години по-късно са публикувани неговите „Истории от крайпътния хан“ – замислени и осъществени като разкази на различни посетители, събрали се около камината на хана. Други негови сборници с проза излизат през 1872 и 1873 г. В същия период Лонгфелоу активно превежда чуждестранна поезия от няколко езика.

През последните години от своя живот Хенри Лонгфелоу работи върху още един голям проект – мистерия в три части, посветена на „различните аспекти на християнството от епохата на апостолите, Средновековието и съвремението“. Нито тя, нито последните негови стихосбирки имат успеха на „Песен за Хаяуата“ и другите му епични поеми. На 24 март 1882 г. Хенри Уодзуърт Лонгфелоу умира в Кеймбридж, щата Масачусетс. Две години след смъртта му негов бюст е поставен в Ъгъла на поетите в Уестминстърското абатство в британската столица Лондон. Лонгфелоу е първият американец, комуто е оказана такава чест.

Огромният успех на „Песен за Хаяуата“ я превръща в класическа творба на ранната литература на САЩ. Поемата е наречена „най-впечатляващата книга за 1855 г.“, а английската писателка, поетеса, журналистка и преводачка Мери Ан Еванс (избрала за свой творчески псевдоним мъжкото име Джордж Елиът) заявява, че „Песен за Хаяуата“ на Лонгфелоу и „Алената буква“ на Натаниъл Хоторн са „двете най-представителни, майсторски творби на американската литература“. Само година след излизането ѝ в Америка, „индианската „Еда“ на Лонгфелоу е преведена на няколко европейски езика. Образът на Хаяуата създава една от най-ярките и трайни представи за

„благородния дивак“, за „възвишения син на северноамериканските гори и прерии“.

Ала Хенри Лонгфелоу и неговата поема стават обект и на критики. Първата рецензия, излязла в „Ню Йорк Таймс“ след публикуването на творбата, обявява „Песен за Хаяyata“ за „гротескна, абсурдна и дивашка“. До някъде по-обективни са обвиненията към поемата в „непретенциозност на стиха“. Едгар Алан По смята, че по стил „Песен за Хаяyata“ е „предназначена за широката маса“, а сюжетът ѝ е литературно плагиатство. Подобно е мнението и на Томас К. Портър, професор от колежа „Франклин и Маршал“ – според него творбата на Хенри Лонгфелоу е прекалено повлияна от „Калевала“. Доста по-снизходителен е поетът Уолт Уитман, за когото в стиховете си Лонгфелоу „нищо не осъжда, нищо не руши и не дава нищо ново“.

Разбира се, както в похвалите, така и в критиките към „Песен за Хаяyata“ има истина. Макар и дело на утвърден поет, на места поемата действително страда от тремавост на стиха. Това „краде“ от динамиката на действието – особено в героичните картини, които авторът рисува в творбата. И ако на някои от съвременниците на Лонгфелоу „Песен за Хаяyata“ е звучала твърде сантиментално, каква ли може да се очаква, че ще се струва тя на днешния читател! Не е чудно, че „индианската „Еда“, публикувана преди повече от век и половина, е старомодна като форма – макар и не като съдържание – за съвременната публика. Това я осъжда на частично забвение, особено извън границите на американската литература.

Въпреки всичко сюжетът на „Песен за Хаяyata“ вълнува литератори, художници, музиканти. Под влиянието ѝ известната американска поетеса Лидия Сигърни започва да пише поема за индианската героиня Покахонтас, която обаче остава незавършена. Антонин Дворжак споделя, че втората и особено третата част от неговата Симфония №9 „От Новия свят“ са написани под впечатления от „Песен за Хаяyata“. През 1901 г. немският композитор Хуго Вилхелм Каун представя своите симфонични поеми „Минихаха“ и „Хаяyata“. Приблизително по същото време добива популярност и кантатата трилогия „Песен за Хаяyata“ на английския композитор Самюъл Кольридж Тейлър. Дюк Елингтън включва в джаз сюитата си „Красивите индианци“ (1947) разработките „Хаяyata“ и „Минихаха“. Британската рок група „Суийт“ също споменава главните герои от поемата на Лонгфелоу в хита си от 1972 г. *Wig Wam Bam*. Джони Кеш и Майк Олдфийлд използват текстове от „Песен за Минихаха“ в свои албуми от 70-те години на XX в. Съществуват и други примери за присъствието на темата „Хаяyata“ в раз-

лични музикални произведения. Тя привлича и множество скулптори и художници от XIX и XX в., като Едмония Луис, Оугъстъс Сент-Годънс, Якоб Фийлде, Маршал Фредерикс, Албърт Бийрщат, Томас Моран, Уилям Додж, Фредерик Ремингтън, Френсис Фой и др.

Първият опит поемата „Песен за Хаяуата“ да бъде преведена на български език датира от 20-те години на миналия век. Той е направен от талантливия наш журналист, преводач, а по-късно и радиоводещ Панайот К. Чинков (1897–1974), но – както вярно отбелязва Сидер Флорин – езикът и ритмиката му са „твърде измъчени“. През 50-те години на XX в. ръкописен превод на поемата прави и писателят Стоян Чилингиров. Той обаче не превежда от английски, а ползва руския превод на „Песен на Хаяуата“ на Иван А. Бунин, така че опитът му не е публикуван. Самият Бунин, който през 1903 г. получава за превода на поемата на руски език Пушкинска награда, признава, че на места му се е налагало от един ред на Лонгфелоу да прави няколко, за да запази красотата на природните описания, а на други да съкращава ред или два от оригинала, за да компенсира предходното удължаване...

„Същото по неволя правех и аз“ – откровено споделя и известният български преводач и теоретик на превода Сидер Флорин (1912–1999). По време на работата си над „Песен за Хаяуата“ учредителят на Съюза на преводачите в България непрекъснато съпоставя немския и руския превод на поемата, наблюдава внимателно дължината на думите в английския и в българския текст. Всичко това довежда до два резултата – създаването на студията „Дължината на думата и преводът на поезия“... и появата на най-успешния и до момента превод на „Песен за Хаяуата“ на Лонгфелоу на български език (1979).

Много харесах поемата на Хенри Лонгфелоу още при първия си контакт с нея. Авторът ѝ наистина е успял да постигне онази общочовешка значимост на мислите, чувствата, словата и действията на героите, която изгражда великолепието на истинския епос. С въздействащите си природни картини, ярки образи и носталгични мечти по отминали времена, „Песен за Хаяуата“ омагьосва с красотата на легенда. Нейният строен сюжет, обогатен с любопитни допълнителни истории и текстове на песни, е увлекателен като приказка и завладяващ като приключенски роман. Не ми беше трудно да се вживея в радостите и скърбите на героите. Макар и легендарни персонажи от друга епоха, те ме спечелиха с човешката си непосредственост, трогнаха ме със своята подвластност на любовта и ненавистта, на триумфа от победата и

мъката от смъртта на любимите хора. Тяхната способност да преодоляват и най-тежките загуби е дълбоко обнадеждаваща.

Не на последно място – поемата дава обширна информация за някогашния индиански живот, особено за бита и традициите на племената около Големите северноамерикански езера. Леко и непринудено, в самия ход на сюжетното действие читателят научава за военните украси и празничните облекла на оджибуеите и техните съседи, за ловните и любовни магии, в чиято сила те вярвали, за шаманите от обществото Мидеуиуин и техните вълшебни торби от кожи на видра и бобър, за погребалните обичаи на тези индианци и представите им за задгробния живот...

Въпреки всичко повечето ми приятели и познати – включително и интелигентите се като мен от историята и традициите на коренните жители на Северна Америка, – не проявиха кой знае какво желание да прочетат „Песен за Хаяуата“. Дългогодишните ми впечатления сочат, че дори и преводът на Сидер Флорин трудно привлича вниманието на неподготвения читател към поемата на Лонгфелоу за живота и делата на благородния индиански вожд. Причината се корени в архаичния стил на автора, вероятно предаден от големия български преводач. Крие се в претрупаната фраза, която в средата на XIX в. може да е била модерна или поне приемлива, но днес скрива от читателя част от красотата на сюжета, спъва динамиката на повествованието.

Дълго се чудех какво би могло да се направи, за да зазвучи по-разбираемо за съвременния българин сюжетът на тази наистина вълнуваща „индианска „Еда“. В някакъв момент се сетих за „Троянската война“, „Илиада“ и Николай Кун. Реших да опитам да възкреса по този изпитан начин колкото е възможно повече от вълшебството на „Песен за Хаяуата“. Преразказът ми се основава на оригиналния английски текст на поемата, но съм се опирал и на превода ѝ от Сидер Флорин (Хенри У. Лонгфелоу, „Песен за Хаяуата“ – „Народна култура“, С., 1979 г.). Навсякъде, където е възможно, се старах да следвам не само съдържанието на творбата, но и спецификата на текста на Лонгфелоу – като нагласа, като атмосфера, като аромат, – избягвайки претрупаните изкази и тромавите стихосложения. Така поемата се превърна в повест. Надявам се да ви хареса.

Една от критиките към Хенри Лонгфелоу е насочена към автентичността на използваните в поемата му индиански думи и изрази. Утежних сериозно усилията си, като се залових да проверя тяхната достоверност, но реших, че това ще е една допълнителна ценност на преразказаната в проза „Песен за

Хаяуата“. Оказа се, че повечето от индианските думи в поемата не са достоверно предадени. Вина за това обаче има не толкова самият Лонгфелоу, колкото неговият приятел Хенри Скулкрафт. Енциклопедист от зората на американската етнология, Скулкрафт провежда редица задълбочени проучвания, чиито резултати невинаги записва достатъчно прилежно.

Не говоря анишинаабе – родния език на оджибуей, но за щастие, намерих двама задокеански приятели от това племе, Уейн Валиер и Грег Джонсън, които владеят езика на дедите си. С тяхна помощ и с тази на няколко аудио-речника успях да проверя изказа и изписването на употребените в „Песен за Хаяуата“ индиански думи и изрази. После дълго обмислях как те най-точно могат да бъдат транскрибирани на български. Смятам, че крайният резултат е напълно удовлетворяващ.

Почти всички използвани в поемата думи са оджибуейски, но има и някои от езиците крии, дакота и онондага, което допълнително затрудни задачата ми. В крайна сметка експериментът отне поне три пъти повече време от очакваното, но си заслужаваше. Сега превърнатата в повест поема има и добавена познавателна стойност.

Преразказаната в проза „Песен за Хаяуата“ дължи много и на художниците на книгата. Те проучиха голям брой илюстрации към различни чуждестранни издания на поемата на Лонгфелоу, за да създадат изображения, съчетаващи в себе си опита на предишните творци със собствения им поглед върху приключенията на героите.

Пожелавам ви приятно четене – приятно пътуване през горите, езерата, планините и равнините на „Песен за Хаяуата“!

Любомир Кюмюрджиев